

СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ОБЕКТИ – ПРАВНО РЕГЛАМЕНТИРАНЕ И ПАРАДОКСИ

Милен Иванов, доцент
Русенски университет „Ангел Кънчев“

STRATEGIC OBJECTS – LEGAL REGULATION AND PARADOXES

Milen Ivanov, Associate Professor
„Angel Kanchev“ Ruse University

***Анотация:** Докладът разглежда актуалните проблеми на правното дефиниране на понятието „стратегически обект“ чрез кратък анализ на разбирането на това понятие в различните правови системи и школи в областта на националната сигурност. Анализирани са състоянието на правното регламентиране на изследвания обект в българското законодателство и за дадени препоръки за оптимизиране на политиката на държавата в тази сфера.*

***Ключови думи:** Стратегически обект, критична инфраструктура, граждански обект, европейска критична инфраструктура, стратегически дейности, сигурност, граждански обект.*

***Abstract:** The report examines the current problems of the legal definition of the concept of „strategic object“ through a brief analysis of the understanding of this concept in the various legal systems and schools in the field of national security.*

***Keywords:** Strategic site, critical infrastructure, civilian site, European critical infrastructure, strategic activities, security, civilian site.*

В съвременните условия на висока степен на неопределеност и силна турбулентност на събитията в света, важен фактор за създаване на условия, които ще повлияят на сигурността на държавата става степента на защитеност на стратегически важните обекти на Република България.

Въпреки изключителната важност за сигурността на страната ни и за нейната отбрана, в нашето законодателство има сериозен дефицит, както на разбиране на понятието „стратегически обект“ така и на адекватната правна регламентация на техния статут и механизми за функциониране и защита. Често това понятие се бърка със сродното му „обект от критичната инфраструктура“, което, освен правни парадокси, създава е сериозни проблеми за адекватното управление на процесите, свързани с такива обекти и въвлеча страната в различни колизии с международното право.

Стратегическите обекти, това са големи административни, промишлени и военни обекти, унищожаването или овладяването на които по време на военни действия може да доведе до коренна промяна на обстановката на даден театър на военните действия, да осигури изпълнението на стратегическите задачи и да определи изхода на войната. Обикновено към тях се причисляват: ракетни позиции, авиационни бази и летища, военноморски бази и пристанища, складове с ядрено оръжие, командни

пунктове и щабове, различни обекти на органите на държавната власт и управление, големи административни, политически или промишлени центрове и енергийни възли.[1]

В днешно време редица автори под предприятия със стратегическо предназначение (един от видовете стратегически обекти) разбират тези предприятия, които осигуряват икономическата независимост на страната и нейната държавност. Опасността от проникване на нарушители в такива обекти със стратегическо значение, някои от които са ядрени обекти, заплашва не само сигурността на една държава, но и цялата световна безопасност.[2]

В сега действащото българско законодателство, няма легално определение за „стратегически обект“, въпреки че Законът за министерството на вътрешните работи (ЗМВР)[3] борава с него. В чл. 92, ал. , т. 1 срещахме понятието „стратегически обекти от значение за националната сигурност“, което е „де факто“ тавтология, защото именно свойството на подобни обекти „от значение за националната сигурност“ е образувачо същността на понятието „стратегически обект“. В чл. 257а, ал. 1 срещахме и разширяване на понятието, като разбираме, че в стратегическите обекти съществуват и стратегически зони. – „Който наруши правилата за достъп до стратегическа зона на стратегически обект или до зона, свързана с изпълнението на стратегически дейности от значение за националната сигурност...“ и отново срещахме същата понятийна неопределеност. В допълнителните разпоредби § 1, т. 27 на същия закон е направен неуспешен опит да се даде легално определение на понятието: „Стратегически обекти“ са обектите, определени от Министерския съвет в единен списък. В този поднормативен документ - Постановление № 181 от 20 юли 2009 г. за определяне на стратегическите обекти и дейности, които са от значение за националната сигурност[4] е даден изчерпателен списък на това, което, според държавата ни, са стратегическите обекти в Р България, който до голяма степен, поради липса на разбиране за същността на понятието, се припокрива със списъка на критичната инфраструктура.

В англосаксонското право и наука, често понятието „стратегически обект“ може да бъде срещнато преведено като „strategic facilities“, „strategic objects“ или „strategic targets“. Както се вижда в американската доктрина много често понятията „стратегически обект“ и „обект на военната критична инфраструктура“ се допълват взаимно. Министерството на отбраната на САЩ експлоатира глобална мрежа от отбранителна критична инфраструктура, която се определя като такава, поради това че изваждането от строя, експлоатацията или унищожаването на определен неин елемент в рамките на тази мрежа може сериозно да засегне способността на МО на САЩ да развърне, снабдява и поддържа своите сили и операции по целия свят и за изпълнение на основните си мисии, и своите отбранителни и стратегически мисии. През октомври 2008 г. Министерството на отбраната на САЩ идентифицира своите 34 най-критични елемента в тази мрежа – активи от такава изключителна важност за операциите на Министерството на отбраната, че според Министерството на отбраната тяхното извеждане от строя или унищожаване би имало много сериозен неутрализиращ ефект върху способността да се реализират мисии. Разположени както в Съединените щати, така и в чужбина, най-критичните активи на Министерството на отбраната включват както активи, притежавани от Министерството на отбраната, така и активи, които не са негова собственост. Министерството на отбраната разчита в голяма степен на търговски електрически мрежи за сигурно, непрекъснато електрозахранване, за да поддържа своите критични активи. МО на САЩ е най-големият потребител на енергия в Съединените щати.[5]

Според други публикации критичната инфраструктура играе ключова роля в осигуряването на националната сигурност на държавата, поради важните си функции във военния, икономическия и публичния сектор. Унищожаването, повреждането или друго негативно въздействие на критична инфраструктура представлява пряка заплаха за сигурността на държавата.[6]

Инфраструктурите са общодостъпни публични или частни инсталации или съоръжения, които в определена организация и/или географски район предоставят услуги.[7] Това включва също така работещите процеси, използваните информационни технологии и работната сила. Критичните инфраструктури са „Организации и съоръжения с важно значение за държавната общност, в случай на тяхното спиране или нарушаване на функциониране биха се създали трайните пречки за доставки, значителни нарушения на обществената безопасност или биха настъпили други драматични последици.“[8] Понятието „критични“ се отнася до системното значение на инфраструктурите, т.е. за съоръженията, които са особено важни за цялостната система и услугите от общ [обществен] интерес.[9] „Критичен“ не означава, че вероятността от поява на заплахата за функционирането на такива инсталации е висока, а се разбира, че срывовете или прекратяването на дейността могат да имат далечни последици, включително катастрофални ефекти върху държавата, икономиката и / или голяма част от населението.[10]

Анализирайки американската концепция можем да стигнем до извода, че критичната инфраструктура се възприема като набор от системи, които оказват значително въздействие върху сигурността на държавата и на нейните жители. Понятието „стратегически обект“ се поглъща от понятието от по-горен ред „критична инфраструктура“, което обхваща редица съоръжения, които са изключително разнообразни. Това са сгради, конструкции, инсталации, оборудване и услуги, които интегрално образуват единно функциониращи системи, които позволяват нормалното функциониране на дадена държава. Ролята на държавата е само да контролира и координира, докато операторите на критичната инфраструктура са тези, които трябва да я защитават. Американската концепция прокарва идеята, че опазването на критичната инфраструктура е задача от решаващо значение за националната сигурност на една държава и следователно би си струвало да се преразгледа засилването на правилата, които се прилагат към инфраструктурата на националната сигурност и нейната ефективна функциониране.

За разлика от американското виждане по въпроса в рамките на Европейския съюз (ЕС) се наблюдава ясно диференциране на критичната инфраструктура от сигурността и отбраната. Според Директива 2008/114/ЕО на Съвета критична инфраструктура това са елементи или системи за поддържането на жизненоважни обществени функции, здравето, безопасността, сигурността, икономическото или социалното благосъстояние на населението. Европейската критична инфраструктура (ЕКИ) е критична инфраструктура в държавите от ЕС, чието прекъсване или унищожаване би оказало значително въздействие върху най-малко 2 държави от ЕС (например електроцентрали или нефтопроводни).[11] Тази директива дава и две основни понятия – „критична инфраструктура“ – елемент, система или части от нея, намиращи се в държавите-членки, които са от основно значение за поддържането на жизненоважни обществени функции, здравето, безопасността, сигурността, икономическото или социалното благосъстояние на населението, и чието нарушаване или унищожаване би имало значителни последици в дадената държава-членка в резултат на невъзможността да се запазят тези функции и „европейски критични инфраструктури“ – критични инфра-

структури, намиращи се в държавите-членки, чието нарушаване или унищожаване би имало значителни последици за две или повече държави-членки.

В българското законодателство понятията са дефинирани в „Наредба за реда, начина и компетентните органи за установяване на критичните инфраструктури и обектите им и оценка на риска за тях“.[12] Там имаме три основни дефиниции:

1. „Критична инфраструктура“ – система или части от нея, които са от основно значение за поддържането на жизненоважни обществени функции, здравето, безопасността, сигурността, икономическото или социалното благосъстояние на населението и чието нарушаване или унищожаване би имало значителни негативни последици за Република България в резултат на невъзможността да се запазят тези функции.

2. „Обект на критична инфраструктура“ е организационно и/или икономически обособена част от критичната инфраструктура, която е ключова за нормалното функциониране, непрекъснатостта и целостта ѝ.

3. „Европейска критична инфраструктура“ – критична инфраструктура, разположена на територията на Република България, чието повреждане или разрушаване би довело до негативни последици за поне две държави-членки на Европейския съюз.

Понятието „критична инфраструктура“ има легално определение в Закона за защита при бедствия [13] – „Критичната инфраструктура“ (или критичната национална инфраструктура (CNI) във Великобритания) е термин, използван от правителствата за описване на активите, които са от съществено значение за функционирането на обществото и икономиката – инфраструктурата.

На базата на горното може да направим следните изводи:

1. Съществува сериозен правов дефицит по отношение на това защо и как дадени обекти се определят като „стратегически“ без да има ясно разбиране за смисъла на това понятие и за предназначението на обектите и дейностите.

2. За стратегически трябва да се определя само тези обекти, които са пряко свързани с отбраната и националната сигурност. Т.е. по време на война те се явяват непосредствено военни цели. Съгласно Първи допълнителен протокол към Женевските конвенции от 12 август 1949 година относно защитата на жертвите на международни въоръжени конфликти [14], Глава III Граждански Обекти, член 52 Обща закрила на граждански обекти, т. 2 „...военните цели се ограничават до онези обекти, които по своя характер, местонахождение, цел или използване имат ефективен принос за военните действия и чието цялостно или частично разрушаване, завземане или неутрализиране при съществуващи в даден момент обстоятелства дава явно военно преимущество.“ Именно това е системообразуващият признак на понятието „стратегически обект“ и това определение трябва да е имплементирано в българското законодателство, в противен случай е налице възможност обекти от критичната инфраструктура неправилно да се причислят към обекти – легитимни военни цели, или обратното, легитимни военни цели да се определят като критична инфраструктура т.е. граждански обекти, „защитени от нападение или репресалии“ [15] („Граждански обекти са всички обекти, които не са военни цели“ [16]). Такова неправилно определяне, има опасност, при определени обстоятелства да се тълкува като „вероломство“ съгласно международните закони, което е изключително опасно за държавата ни.

3. Необходимо е, на базата на тези норми от международното право, да се работи необходимият понятиен апарат, който да се имплементира в съответното вътрешно законодателство, чрез система от легални определения.

4. Компетентните органи, на базата на тези легални определения да преразгледат и да създадат необходимия списък, който да е в интерес на отбраната и националната сигурност и да се в синхрон с нормите на международното право.

Литература:

1. Фарамазян Р.А. Военно-економическое обеспечение национальной безопасности России в многополярном мире. М.: ИМЭМО РАН, 2009. стр. 93;
2. Кузнецов Д.А., Зависимость экономической и военной безопасности России от состояния защищенности стратегически важных объектов, <https://cyberleninka.ru/article/n/zavisimost-ekonomicheskoy-i-voennoy-bezopasnosti-rossii-ot-sostoyaniya-zaschisnennosti-strategicheski-vazhnyh-obektov>. (12.09.2022);
3. Закон за министерството на вътрешните работи Обн. ДВ. бр.53 от 27 Юни 2014 г.;
4. Постановление № 181 от 20 юли 2009 г. за определяне на стратегическите обекти и дейности, които са от значение за националната сигурност Обн. ДВ. бр.59 от 28 Юли 2009 г.;
5. Defense Critical Infrastructure: Actions Needed to Improve the Identification and Management of Electrical Power Risks and Vulnerabilities to DOD Critical Assets GAO-10-147 Published: Oct 23, 2009. <https://www.gao.gov/products/gao-10-147> (12.09.2022);
6. Critical infrastructure in the shaping of national security Ewa Żaboklicka Security and Defence Quarterly 2020;28(1):70–81 <https://doi.org/10.35467/sdq/118585> (12.09.2022);
7. Tillmann Schulze, Bedingt abwehrbereit: Schutz kritischer Informations-Infrastrukturen in Deutschland und den USA, 2006, S. 24 FN 14;
8. Bundesministerium des Innern, für Bau und Heimat (BMI), KRITIS-Strategie, 2009, стр. 5;
9. Harald Karutz/Wolfram Geier/Thomas Mitschke, Bevölkerungsschutz, 2017, стр. 186;
10. Tillmann Schulze, Bedingt abwehrbereit: Schutz kritischer Informations-Infrastrukturen in Deutschland und den USA, 2006, стр. 112;
11. Директива 2008/114/ЕО на Съвета от 8 декември 2008 година относно установяването и означаването на европейски критични инфраструктури и оценката на необходимостта от подобряване на тяхната защита (ОВ L 345, 23.12.2008 г., стр. 75-82);
12. Наредба за реда, начина и компетентните органи за установяване на критичните инфраструктури и обектите им и оценка на риска за тях. В сила от 23.10.2012 г. Приета с ПМС № 256 от 17.10.2012 г. Обн. ДВ. бр.81 от 23 Октомври 2012 г., с изм. и доп.;
13. Закон за защита при бедствия, Обн. ДВ. бр.102 от 19 Декември 2006 г.;
14. Protocole additionnel aux Conventions de Genève du 12 août 1949 relatif à la protection des victimes des conflits armés internationaux (Protocole I), 8 juin 1977. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977. Народна Република България подписва Протокола на 11 декември 1978 година и го ратифицира с Указ № 1586 на Държавния съвет от 4 август 1989 година. ДВ, бр. 62 от 1989 г. В сила за България от 26 март 1990 г. Закон от 16 февруари 1994 г. за приемане на декларация по чл. 90; ДВ, бр. 18 от 1994 г. – декларацията депозира на на 9 май 1994 г. Обнародван в Държавен вестник брой 30 от 1 април 2014 г.;
15. Пак там.
16. Пак там.